

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 21. märts 2022
(OR. en)

7439/22

JAI 379
MIGR 92
ASILE 34
SOC 176

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	21. märts 2022
Saaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	C(2022) 1806 final
Teema:	KOMISJONI TEATIS Tegevussuunised nõukogu rakendusotsuse (EL) 2022/382 (millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse) rakendamiseks

---

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument C(2022) 1806 final.

Lisatud: C(2022) 1806 final

Brüssel, 21.3.2022
C(2022) 1806 final

KOMISJONI TEATIS

Tegevussuunised nõukogu rakendusotsuse (EL) 2022/382 (millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse) rakendamiseks

KOMISJONI TEATIS

Tegevussuunised nõukogu rakendusotsuse (EL) 2022/382 (millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse) rakendamiseks

4. märtsil 2022 võttis nõukogu vastu rakendusotsuse (EL) 2022/382, millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse („nõukogu otsus“)¹. See jõustus samal päeval.

Nõukogu otsuse ja direktiivi 2001/55/EÜ („ajutise kaitse direktiiv“) rakendamise kohta hiljuti liikmesriikide esitatud küsimuste põhjal on komisjon kindlaks teinud mitu teemat, mille kohta ta peab kasulikuks anda liikmesriikidele suuniseid. Neid küsimusi käsitletakse lisatud suunistes, näiteks kohaldamisala (isikud, keda nõukogu otsus hõlmab või ei hõlma, pereliikmed) ja mida teha lastega, sealhulgas saatjata alaealistega. Suunistes käsitletakse ka õigust liikmesriikide vahel vabalt liikumisele, registreerimisele ja teavitamisele.

See on liikmesriikide jaoks väga keeruline olukord. Probleem on mastaapne ja saabunud on juba ligi kolm miljonit inimest. Olukord muutub iga päevaga. Suuniseid peab saama kasutada ka muutunud oludes ja seetõttu on neid vaja liikmesriikide jooksvate kogemuste arvesse võtmiseks ajakohastada.

Seetõttu on suunised kavandatud muutuva dokumendina ja suuniseid tuleb liikmesriikidelt laekuvate uute küsimuste põhjal korrapäraselt ajakohastada, et kajastada kohapealset olukorda ja võtta nõuetekohaselt arvesse liikmesriikide muutuvaid vajadusi. Nendele suunistele võivad järgneda konkreetsemad soovitusel kindlatel teemadel. Samuti kavatses komisjon korrapäraselt lisada Ukraina sõja eest põgenevatele inimestele mõeldud teabe avaldamiseks loodud spetsiaalsele veebilehele kõik liikmesriikide nõutavad lisasuunised. Samuti kavatses komisjon kord kuus liikmesriikidega kokku saada, et arutada nõukogu otsuse ja direktiivi 2001/55/EÜ tõlgendamiseiga seotud küsimusi.

Komisjon on loonud **solidaarsusplatvormi**, et nõukogu otsuse artikli 3 lõike 2 kohaselt koordineerida liikmesriikide operatiivseid reageerimismeetmeid. See teeb koostööd nõukogu otsuse artikli 3 lõikes 1 osutatud ELi rändevaldkonna valmisoleku- ja kriisikava võrgustikuga, võttes arvesse kõnealuselt võrgustikult saadavat olukorratavet. Solidaarsusplatvormi kaudu kogutakse teavet ja uuritakse liikmesriikides kindlaks tehtud vajadusi ning koordineeritakse nende vajaduste rahuldamiseks operatiivseid järeelmeetmeid.

Solidaarsusplatvormi kaudu hõlbustatakse asjakohaste ELi vahendite kasutuselevõtmist, koordineeritakse solidaarsustegevusi käsitlevate pakkumiste sobitamist kindlakstehtud vajadustega ning koordineeritakse kõige üldisemal tasandil koostöös ELi ametite ja muude asjaomaste osalejatega isikute üleviimist liikmesriikide vahel, ja kui see on asjakohane, kolmandatesse riikidesse.

Liikmesriigid määrasid kaks isikut, kellest ühest saab otsuste tegemise õigusega riiklik kontaktpunkt ja teine tegutseb operatiivtasandil. Kogu solidaarsusplatvormiga seotud teave ja kõik täiendavad küsimused, mis on seotud käesolevaid suuniseid käsitleva nõukogu otsuse rakendamisega, tuleks saata vaid selleks ettenähtud e-posti aadressile, mis on liikmesriikidele juba edastatud.

---

¹ Nõukogu 4. märtsi 2022. aasta rakendusotsus (EL) 2022/382, millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse.

Komisjon võttis 2020. aastal leppe ettepanekute lahutamatu osana vastu soovitusel **ELi rändevaldkonna valmisoleku- ja kriisikava** kohta. Selle eesmärk on luua tegevusraamistik rändevoogude ja rändeolukorra seireks ja ennetamiseks, vastupidavuse suurendamiseks ning rändekriisis olukordadele reageerimiseks.

Alates 2022. aasta jaanuari algusest on komisjon teinud rändevaldkonna valmisoleku- ja kriisikava võrgustiku raames väga tihedat koostööd Euroopa välisteenistuse, asjaomaste ELi ametite ja liikmesriikidega, et koostada ülevaade võimalikuks kriisiks valmisoleku tasemest. Alates sõja algusest Ukrainas saab võrgustik kaks korda nädalas kokku ja vahetab jagatud olukorrateadlikkuse aruannete kaudu iga päev pidevalt teavet, et sellistest sündmustest tingitud rändeprobleemide korral tagada koordineeritud erandolukorra meetmete võtmine.

See töö on täielikult kooskõlastatud kriisidele poliitilist reageerimist käsitleva integreeritud korraga (IPCR) ning valmisoleku- ja kriisikava aruanne lisatakse integreeritud olukorrateadlikkuse ja analüüsi tugivõime nädalaaruandele.

Valmisoleku- ja kriisikava kaudu jagatakse jätkuvalt olukorrateadlikkust ja sinna koondatakse kogu asjakohane teave Venemaa sissetungist Ukrainasse tingitud rände haldamise, sealhulgas direktiivi 2001/55/EÜ rakendamise kohta.

Käesolevate **suuniste** eesmärk on aidata liikmesriikidel kohaldada nõukogu otsust ja direktiivi 2001/55/EÜ² („ajutise kaitse direktiiv“) ning muud kohaldatavat ELi õigust. Need täiendavad komisjoni 2. märtsi 2022. aasta teatist „Välispiiride haldamise tegevussuunised, mille kohaselt hõlbustatakse piiriületamist ELi ja Ukraina piiril“³.

---

² Nõukogu 20. juuli 2001. aasta direktiiv 2001/55/EÜ miinimumnõuete kohta ajutise kaitse andmiseks ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral ning meetmete kohta liikmesriikide jõupingutuste tasakaalustamiseks nende isikute vastuvõtmisel ning selle tagajärgede kandmisel (EÜT L 212, 7.8.2001, lk 12–23).

³ Komisjoni teatis „Välispiiride haldamise tegevussuunised, mille kohaselt hõlbustatakse piiriületamist ELi ja Ukraina piiril“ (C(2022) 1404, ELT C 104I, 4.3.2022, lk 1–6).

1. AJUTISE KAITSEGA HÕLMATUD ISIKUD

Isikud, kellel on vastavalt nõukogu rakendusotsusele 2022/382 (edaspidi „nõukogu otsus“) siseriikliku õiguse alusel õigus ajutisele või piisavale kaitsele

Nõukogu otsuse artikli 2 lõigetes 1 ja 2 sätestatakse konkreetsed isikute rühmad, kelle suhtes kohaldatakse ajutist kaitset või siseriikliku õiguse alusel piisavat kaitset.

Vastavalt nõukogu otsuse artikli 2 lõikele 1 kohaldatakse direktiivis 2001/55/EÜ sätestatud ajutist kaitset

- (1) Ukrainas elavate **Ukraina kodanike ja nende pereliikmete** suhtes, kellest on **24. veebruaril 2022 või pärast seda** saanud põgenikud;
- (2) kodakondsuseta isikute ja muude kolmandate riikide kui Ukraina kodanike ning **nende pereliikmete** suhtes, kellel oli Ukrainas **rahvusvaheline kaitse või samaväärne riiklik kaitse** enne 24. veebruari 2022 ning kes on 24. veebruaril 2022 või pärast seda Ukrainast põgenenud.

Vastavalt nõukogu otsuse artikli 2 lõikele 2 kohaldatakse direktiivis 2011/55/EÜ sätestatud ajutist kaitset või liikmesriikide siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset kodakondsuseta isikute ja muude kolmandate riikide kui Ukraina kodanike suhtes, kes suudavad Ukraina õiguse kohaselt välja antud **kehtiva alalise elamisloa** alusel tõendada, et nad elasid Ukrainas seaduslikult enne 24. veebruari 2022 ning et nad **ei saa turvalistel ja püsivatel tingimustel oma [päritolu]riiki** või oma [päritoluriigis asuvasse] piirkonda tagasi pöörduda.

Mida mõeldakse siseriikliku õiguse kohase „piisava kaitse“ all nõukogu otsuse artikli 2 lõike 2 tähenduses?

Nõukogu otsuse artikli 2 lõikes 2 osutatakse siseriikliku õiguse kohasele „piisavale kaitsele“ kui ajutise kaitse võimalikule alternatiivile, mida liikmesriigid võivad pakkuda, ning seetõttu ei pea sellega kaasnema samasugused hüved, nagu on ette nähtud direktiivis 2001/55/EÜ ajutise kaitse saajatele. Sellest hoolimata peavad liikmesriigid nõukogu otsuse rakendamisel järgima Euroopa Liidu põhiõiguste hartat ja lähtuma direktiivi 2001/55/EÜ põhimõtetest. Kõigi jaoks tuleb tagada inimväärikuse austamine ja seega ka inimväärne elatustase (nagu elamisõigus, juurdepääs elatusvahenditele ja majutusele, vältimatu abi ja alaealiste piisav hooldus).

Mida mõeldakse Ukrainas olnud „samaväärse riikliku kaitse“ all nõukogu otsuse artikli 2 lõike 1 punkti b tähenduses?

Komisjon leiab, et „samaväärne riiklik kaitse“ Ukrainas on alternatiiv rahvusvahelisele kaitsele ja hõlmab Ukraina ametiasutuste antud muus vormis kaitset, nagu ajutine kaitse või humanitaarkaitse. Komisjon kogub praegu Ukraina ametiasutustelt teavet Ukraina õiguses ette nähtud kaitseliikide ja Ukraina ametiasutuste poolt sellise kaitse saajatele välja antud dokumentide kohta. Esialgse saadud teabe põhjal annab Ukraina välja järgmiseid dokumente: „täiendava kaitse saanud isiku reisidokument“, „kodakondsuseta isiku reisidokument“ ja „täiendava kaitse saanud isiku tõend“.

Tõendid õiguse kohta saada direktiivis 2001/55/EÜ sätestatud ajutist kaitset või siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset

Nõukogu otsusega kehtestati artikli 2 lõigetes 1 ja 2 loetletud isikute kategooriate suhtes viivitamatu ajutine kaitse. Puudub ajutise kaitse või siseriikliku õiguse kohase piisava kaitse taotlemise menetlus. Seetõttu peaks asjaomane isik end ametivõimudele ajutise kaitse või piisava kaitsega kaasnevate õiguste kasutamiseks esitledes tõendama vastavalt vajadusele üksnes oma kodakondsust, rahvusvahelist kaitset või samaväärset kaitset, elamist Ukrainas või perekondlikku sidet. Õigus ajutisele kaitsele tekib viivitamatult. Asjaomase isiku puhul vajalike haldus- ja registreerimistoimingute tagamiseks võib liikmesriik siiski otsustada, et täita tuleb teatavad nõuded, näiteks seoses registreerimisvormi ja tõendite esitamisega, nagu on ette nähtud nõukogu otsuses.

Ajutise kaitse üks eesmärke on tagada kiire protsess, vähendades formaalsusi miinimumini. Vastavalt nõukogu otsuse põhjenduses 12 märgitule peaksid kaitset saada soovivad isikud suutma tõendada, et neil on õigus ajutisele kaitsele või siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele, esitades selleks asjaomase liikmesriigi pädevatele asutustele asjakohased dokumendid.

See võib hõlmata dokumentaalseid tõendeid, mis võivad aidata:

- kindlaks määrata isikut ja elukohta;
- tõendada peresuhet või perekonna ühtsust ja sõltuvust lähisugulastest.

Kui esitatud dokumentide kehtivusaeg on lõppenud, soovitatakse liikmesriikidel käsitada neid tõendina asjaomase isiku isikusamasuse või riigis elamise staatuse kohta.

Kui liikmesriikidel on kahtlusi dokumentide ehtsuse kohta või kui isikul ei ole eespool nimetatud dokumente, võib abi saamiseks või võimaluse korral isiku Ukraina kodakondsuse või tema Ukrainas elamise staatuse tõendamiseks võtta ühendust Ukraina ametiasutustega liikmesriikides.

Kui isik ei suuda asjakohaseid dokumente esitada ja liikmesriikidel ei ole võimalik muul viisil kiiresti kindlaks teha, kas asjaomasel isikul on õigus ajutisele kaitsele või siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele, teeb komisjon ettepaneku suunata isik ümber varjupaigamenetlusele. Samamoodi tuleks varjupaigamenetlusele igal juhul suunata isikud, kes väidavad, et nad ei saa oma päritoluriiki/-piirkonda turvaliselt tagasi pöörduda, kuid kelle puhul ajutise kaitse või siseriikliku õiguse kohase piisava kaitse saamise õiguse kindlaksmääramise menetlus muutub liiga keeruliseks.

Soovituslik loend dokumentidest, mis tõendavad Ukraina kodakondsust isegi juhul, kui dokumendi kehtivusaeg on lõppenud:

- pass (kodaniku pass, diplomaatiline pass, teenistuspass, rühmapass ja asenduspass, kaasa arvatud lapse pass);
- riiklik isikutunnistus (sealhulgas ajutine või esialgne isikutunnistus);
- sõjaväelase teenistusraamat ja sõjaväelase teenistuskaart;
- meremehe teenistusraamat, kapteni teenistuskaart ja meremehepass;
- kodakondsuse tunnistus ning
- muud ametlikud dokumendid, milles on märgitud kodakondsus.

Mida mõeldakse nõukogu otsuse artikli 2 lõigetes 2 ja 3 sätestatu all, et isikud „ei saa turvaliselt ja püsivalt oma päritoluriiki või -piirkonda tagasi pöörduda“?

Nõukogu otsuse artikli 2 lõike 2 kohaselt kohaldatakse liikmesriigid käesolevat otsust või oma siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset kodakondsuseta isikute ja muude kolmandate riikide

kui Ukraina kodanike suhtes, kes suudavad Ukraina õiguse kohaselt välja antud kehtiva alalise elamisloa alusel tõendada, et nad elasid Ukrainas seaduslikult enne 24. veebruari 2022 ning et nad ei saa turvalistel ja püsivatel tingimustel oma päritoluriiki või -piirkonda tagasi pöörduda. Artikli 2 lõike 3 kohaselt võivad liikmesriigid kohaldada käesolevat otsust ka teiste isikute, kaasa arvatud kodakondsuseta isikute ja muude kolmandate riikide kui Ukraina kodanike suhtes, kes elasid seaduslikult Ukrainas ning kes ei saa turvalistel ja püsivatel tingimustel oma päritoluriiki või -piirkonda tagasi pöörduda.

Päritoluriiki või -piirkonda turvalistel ja püsivatel tingimustel tagasipöördumine ei ole direktiivis 2001/55/EÜ ega nõukogu otsuses määratletud. Komisjon on seisukohal, et tegemist on direktiivi *sui generis* mõistega.

Viidet võimetusele pöörduda turvalistel ja püsivatel tingimustel tagasi oma päritoluriiki või -piirkonda tuleks lugeda lähtuvalt direktiivi 2001/55/EÜ artikli 2 punktist c, milles osutatakse konkreetselt relvastatud konfliktidele või püsivale vägivallale ning tõsisele inimõiguste süstemaatilise või üldise rikkumise ohule päritoluriigis. Lisaks on direktiivi 2011/55/EÜ artikli 6 lõikes 2 sätestatud, et ajutise kaitse lõppemiseks peab olukord päritoluriigis võimaldama ajutise kaitse saajate turvalist ja püsivat tagasipöördumist, võttes nõuetekohaselt arvesse inimõigusi ja põhivabadusi ning liikmesriikide kohustusi seoses *tagasisaatmise keeluga*⁴.

Selles kontekstis võib võimetus „**pöörduda turvalistel tingimustel tagasi**“ tuleneda näiteks selgest ohust asjaomase isiku turvalisusele, relvastatud konfliktidest või püsivast vägivallast, tagakiusamise või muu ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõendatud ohust.

Selleks, et tagasipöördumine oleks „**püsiv**“, peaksid asjaomasel isikul olema oma päritoluriigis või -piirkonnas aktiivsed õigused, mis võimaldavad talle väljavaateid põhivajaduste rahuldamiseks tema päritoluriigis/-piirkonnas ja võimalust naasta ühiskonda.

Selleks et teha kindlaks, kas tagasipöördumine toimub turvalistel tingimustel ja on püsiv, peaksid liikmesriigid võtma aluseks päritoluriigi/-piirkonna üldise olukorra. Asjaomane isik peaks siiski suutma üksikisiku tasandil tõendada / esitada esmapilgul usutavaid tõendeid, et ta ei saa oma päritoluriiki või -piirkonda turvalistel ja püsivatel tingimustel tagasi pöörduda. Sellega seoses peaksid liikmesriigid võtma arvesse, kas asjaomasel isikul on endiselt tähenduslik seos oma päritoluriigiga, võttes arvesse näiteks Ukrainas elamise aega või tähenduslikke peresidemeid päritoluriigis. Nõuetekohaselt tuleks arvesse võtta haavatavate isikute ja laste, eelkõige saatjata alaealiste ja orbude erivajadusi, lähtudes lapse parimate huvide põhimõttest.

Pereliikmed, kellel on õigus ajutisele kaitsele ja muudele perekonna taasühinemise võimalustele

Artikli 2 lõike 1 punktides a ja b osutatud isikute pereliikmed kuuluvad samuti nõukogu otsuse kohaldamisalasse, kui nende pereliikmed elasid Ukrainas juba enne 24. veebruari 2022, kuna on oluline säilitada perekonna ühtsus ja vältida sama perekonna liikmetele erinevate staatuste andmist.

Nõukogu otsuse kohaldamisel käsitatakse pereliikmetena järgmisi isikute kategooriaid:

---

⁴ Genfi konventsiooni kohaselt on välistatud isiku tagasisaatmine selliste territooriumide piiridele, kus tema elu või vabadus satuks ohtu rassi, usutunnistuse, rahvuse, teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise või poliitiliste vaadete tõttu. Peale selle, tulenevalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklist 19 ei tohi ELi õigust rakendades kedagi tagasi saata, välja saata või välja anda riiki, kus teda tõsiselt ohustab surmanuhtlus, piinamine või muu ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus.

- (a) ajutise kaitse all oleva isiku abikaasa või püsivas suhtes olev vabaabielukaaslane, kui asjaomase liikmesriigi õigusaktide või tava kohaselt koheldakse vabaabielupaare välismaalasi käsitlevate siseriiklike õigusaktide alusel võrdväärselt abielus paaridega, mida on võimalik tõendada asjakohaste registridokumentide ja tõenditega või mis tahes muu Ukraina ametiasutuste välja antud dokumendiga, isegi riigi esinduse poolt selles liikmesriigis esitatud tõenditega;
- (b) eespool nimetatud ajutise kaitse all oleva isiku või tema abikaasa vallalised alaealised lapsed, olenemata sellest, kas nad on sündinud abielust või väljaspool abielu või nad on lapsendatud, mida on võimalik tõendada sünnitunnistuse või muu sarnase dokumendiga;
- (c) teised lähisugulased, kes elasid perekonna koosseisus põgenike massilise saabumise põhjustanud sündmuste ajal ning olid sel ajal täielikult või osaliselt eespool nimetatud ajutise kaitse all olevast isikust sõltuvad, mida on võimalik tõendada elamislubade, perekonnaseisukannete raamat ja asjakohaste hooldusmaksetega. Liikmesriigid peaksid „kasutama oma kaalutlusruumi kõige humanitaarsemal viisil“⁵.

Direktiivi 2001/55/EÜ teatavad sätted käsitlevad eelkõige pereliikmeid: direktiivi 2001/55/EÜ artikli 15 lõige 2 eri liikmesriikides ajutist kaitset saavate pereliikmete taasühinemise kohta, lõige 4 lapse parimate huvide arvestamise kohta, lõige 5 solidaarsuse kohta seoses pereliikmete viimisega teise liikmesriiki perekonna taasühinemise eesmärgil, lõige 6 dokumentide väljaandmise ja tagasivõtmise kohta pärast taasühinemist, lõiked 6 ja 7 koostöö ja teabevahetuse kohta.

Komisjon rõhutab, et selliste kodakondsuseta isikute ja muude kolmandate riikide kui Ukraina kodanike pereliikmetel, kes suudavad Ukraina õiguse kohaselt välja antud **kehtiva alalise elamisloa** alusel tõendada, et nad elasid Ukrainas seaduslikult enne 24. veebruari 2022, ning kellel ei ole võimalik turvalistel ja püsivatel tingimustel oma päritoluriiki või -piirkonda tagasi pöörduda, ei ole nõukogu otsuse alusel õigust ajutisele kaitsele või piisavale riiklikule kaitsele. Kuigi nõukogu otsuses ei nõuta, et artikli 2 lõikes 2 osutatud isikute pereliikmed saaksid direktiivis 2001/55/EÜ sätestatud ajutist kaitset või liikmesriikide siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset, julgustab komisjon liikmesriike laiendama ajutise kaitse või siseriikliku õiguse kohase piisava kaitse kohaldamist nende isikute pereliikmete suhtes.

Lisaks on nii isikutel, kellel on õigus saada ajutist kaitset, kui ka isikutel, kellel seda ei ole, õigus:

- perekonna taasühinemisele direktiivi 2003/86/EÜ alusel, kui nad on liikmesriigis seaduslikult elava kolmanda riigi kodaniku pereliikmed ja vastavad kõnealusel direktiivis sätestatud tingimustele;
- kasutada direktiivis 2004/38/EÜ sätestatud õigusi, kui nad on liikumisvabadust kasutanud liidu kodaniku pereliikmed.

Direktiivi 2003/86/EÜ, direktiivi 2004/38/EÜ või asjaomaste liikmesriikide siseriikliku õiguse kohaste õiguste omandamisega ei tohi kaasneda seda, et ajutist kaitset omavad isikud sellest ilma jäävad. Kui asjaomased tingimused on jätkuvalt täidetud, võimaldaksid need elamisõigused siiski nendel isikutel jätkata seaduslikku elamist asjaomases liikmesriigis pärast ajutise kaitse lõppemist vastavalt direktiivi 2001/55/EÜ artiklile 6.

⁵ Komisjoni 3. aprilli 2014. aasta teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile „Suunised perekonna taasühinemise õigust käsitleva direktiivi 2003/86/EÜ kohaldamiseks“, COM(2014) 0210 final.

Isikud, kellel ei ole vastavalt nõukogu otsusele õigust ajutisele või piisavale riiklikule kaitsele, ning võimalus laiendada ajutist kaitset sellesse kategooriasse kuuluvatele isikutele (ajutise kaitse direktiivi artikli 7 lõige 1)

Järgmistel põgenike kategooriatel puudub põhimõtteliselt õigus saada direktiivis 2001/55/EÜ sätestatud ajutist kaitset või siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset:

- (1) Ukrainas elavad Ukraina kodanikud, kes on **Ukrainast põgenenud enne 24. veebruari 2022 või kes enne seda kuupäeva viibisid väljaspool Ukrainat**, näiteks töö, õpingute, puhkuse, pere- või arstikülastuse tõttu või muudel põhjustel;
- (2) kodakondsuseta isikud või muude kolmandate riikide kui Ukraina kodanikud, kes on saanud Ukrainas rahvusvahelise kaitse või samaväärse Ukraina pagulaste kaitse enne 24. veebruari 2022 ja kes **põgenesid Ukrainast enne 24. veebruari 2022 või kes viibisid väljaspool Ukrainat**, näiteks töö, õpingute, puhkuse, pere- või arstikülastuse tõttu või muudel põhjustel enne nimetatud kuupäeva;
- (3) kodakondsuseta isikud ja muude kolmandate riikide kui Ukraina kodanikud, kes suudavad Ukraina õiguse kohaselt välja antud **kehtiva alalise elamisloa** alusel tõendada, et nad elasid Ukrainas seaduslikult enne 24. veebruari 2022, ning **kellel võib olla võimalik turvalistel ja püsivatel tingimustel oma päritoluriiki või -piirkonda tagasi pöörduda.**

Lisaks sellele puudub järgmistel põgenike kategooriatel samuti õigus saada direktiivis 2001/55/EÜ sätestatud ajutist kaitset või siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset:

- (4) kodakondsuseta isikud ja muude kolmandate riikide kui Ukraina kodanikud, kes elasid seaduslikult Ukrainas **lühiajaliselt enne 24. veebruari 2022**, näiteks üliõpilased ja töötajad, **kellel ei ole võimalik turvalistel ja püsivatel tingimustel oma päritoluriiki või -piirkonda tagasi pöörduda;**
- (5) kodakondsuseta isikud ja muude kolmandate riikide kui Ukraina kodanikud, kes elasid seaduslikult Ukrainas **lühiajaliselt enne 24. veebruari 2022**, näiteks üliõpilased ja töötajad, **kellel on võimalik turvalistel ja püsivatel tingimustel oma päritoluriiki või -piirkonda tagasi pöörduda;**

Liikmesriigid võivad siiski direktiivi 2001/55/EÜ artikli 7 lõike 1 kohaselt laiendada direktiiviga ette nähtud ajutist kaitset nõukogu otsusega hõlmatud ümberasustatud isikute kategooriate kõrval teistele isikutele, kui nad on ümber asustatud samadel põhjustel ning pärit samast riigist või piirkonnast, ning sellisel juhul teavitavad nad viivitamata nõukogu ja komisjoni. Nõukogu otsuse artikli 2 lõikes 3 on seda silmas pidades eraldi osutatud teistele isikutele, kaasa arvatud kodakondsuseta isikutele ja muude kolmandate riikide kui Ukraina kodanikele, kes elasid Ukrainas ning kes ei saa turvalistel ja püsivatel tingimustel oma päritoluriiki tagasi pöörduda.

Kooskõlas nõukogu otsuse põhjendusega 14 **kutsub komisjon liikmesriike tungivalt üles kaaluma võimalust laiendada ajutist kaitset konkreetselt isikutele, kes põgenesid Ukrainast lühikest aega enne 24. veebruari 2022 (loetletud eespool punktides 1 ja 2) pingete suurenedes või kes viibisid vahetult enne nimetatud kuupäeva liidu või kolmanda riigi territooriumil (näiteks puhkusel või tööga seotud või perekondlikel põhjustel) ning kes ei saa relvakonflikti tõttu Ukrainasse tagasi pöörduda.**

Seda seetõttu, et need isikud ei saa praeguses olukorras kuidagi Ukrainasse kui oma päritolu- või varjupaigariiki tagasi pöörduda. Teine võimalus on tagada neile viivitamatu juurdepääs

varjupaigamenetlustele ja käsitada nende juhtumeid prioriteetsena, sest need inimesed vajavad viivitamatut kaitset samamoodi nagu 24. veebruaril põgenenud ukrainlased.

Neile ajutise kaitse andmisest oleks kasu ka liikmesriigil, sest tänu menetluse lihtsusele väheneks veelgi varjupaigasüsteemi ülekoormamise oht.

Lisaks võivad liikmesriigid leida, et kodakondsuseta isikutel ja muudel kolmandate riikide kui Ukraina kodanikel, kes suudavad tõendada, et nad (**eespool punktis 3 loetletud isikud**) elasid enne 24. veebruari 2022 Ukrainas seaduslikult Ukraina õiguse kohaselt välja antud kehtiva alalise elamisloa alusel, nagu on märgitud eespool (turvalisi ja püsivaid tingimusi käsitlevas punktis), on *prima facie* tähenduslikumad sidemed Ukrainaga kui päritoluriigi või -piirkonnaga ja seega on Ukraina nende kodu. See kehtib veelgi enam kodakondsuseta isikute puhul, kellel ei ole määratluse kohaselt päritoluriiki, kuhu tagasi pöörduda.

Igal juhul, nagu on osutatud põhjenduses 13, tuleks liitu lubada isikuid, kellel ei ole õigust ajutisele kaitsele või siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele ning kes saavad turvalistel ja püsivatel tingimustel naasta oma päritoluriiki, isegi kui nad ei vasta kõigile Schengeni piirieskirjades sätestatud sisenemistingimustele, et tagada nende päritoluriiki või -piirkonda tagasipöördumiseks turvaline läbisõit. Komisjon kutsub liikmesriike üle tegema asjaomaste kolmandate riikidega ennetavat koostööd, et tagada kolmandate riikide kodanike turvaline repatrieerimine. See ei piira nõukogu otsuse kohaldamisalasse mittekuuluvate isikute õigust saada juurdepääs varjupaigamenetlusele.

Liikmesriigid peaksid nõukogu ja komisjoni viivitamata teavitama kooskõlas direktiivi 2001/55/EÜ artikliga 7 sellest, kui nad on ajutise kaitse kohaldamist nõukogu otsuses nõutuga võrreldes laiendanud. Komisjon leiab, et liikmesriigid peaksid komisjoni teavitama THEMISe/direktiivide kaudu, mis on ametlik kanal ülevõtmis- ja rakenduseeskirjadest teavitamiseks.

Isikud, keda võib ajutise kaitse alt välja jätta (ajutise kaitse direktiivi artikkel 28)

Liikmesriikidel on lubatud jätta ümberasustatud isik ajutise kaitse alt välja, kui neil on mõjuv põhjus arvata, et isik on pannud toime rahuvastase kuriteo, sõjakuriteo või inimsusevastase kuriteo, ta on väljaspool vastuvõtvat liikmesriiki enne ajutist kaitset saava isikuna sellesse liikmesriiki vastuvõtmist pannud toime raske mittepoliitilise kuriteo või ta on leitud olevat süüdi ÜRO eesmärkide ja põhimõtete vastastes tegudes.

Liikmesriikidel on lubatud põgenikule ajutist kaitset mitte võimaldada, kui on alust käsitada seda isikut ohuna vastuvõtva liikmesriigi julgeolekule või vastuvõtva liikmesriigi ühiskonnale.

Komisjon soovib tungivalt, et liikmesriigid tutvuksid enne ajutise kaitse või siseriikliku õiguse kohase piisava kaitse saajatele elamisloa välja andmist asjaomaste rahvusvaheliste, ELi ja riiklike andmebaasidega, eelkõige isikute kohta avaldatud hoiatusteadetega ja Schengeni infosüsteemis (SIS) olevate dokumentidega, mis võimaldavad neil teha vajalikku julgeolekukontrolli (üksikasjalikum teave on esitatud punktis 4).

Lapsed

Hinnangute kohaselt moodustavad lapsed (alla 18aastased isikud) üle poole alates 24. veebruarist 2022 sõja tõttu Ukrainast lahkunud elanikkonnast⁶. Kooskõlas 2017. aasta

⁶ <https://www.unicef.org/press-releases/one-week-conflict-ukraine-half-million-children-become-refugees>. (avaldatud: 3. märts 2022). Ajakohastatud teave ELi saabujate kohta on avaldatud aadressil <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

*teatisega lapsrändajate kaitse kohta*⁷ on Ukrainast saabuvate lapsrändajate kaitse ELi oluline prioriteet. Selles kontekstis olenemata nende staatusest kõigi lapsrändajate kaitse tugevdamiseks komisjoni antud soovitused kehtivad Ukraina kriisi olukorras.

Kõigile Ukraina konflikti eest põgenevatele lastele peab olema tagatud täielik kaitse ning kiire juurdepääs laste eriõigustele (haridus, tervishoid, sealhulgas ennetavad teenused ja vaimne tervishoid, ja psühhosotsiaalne abi) ning kõigile lapse parimate huvide ja heaolu tagamiseks vajalikele tugiteenustele⁸. Lapse arvamus tuleb ära kuulata ja seda tuleb olenevalt tema vanusest ja küpsusest arvesse võtta. Tuleks tagada integreeritud lastekaitsemeetmed, tehes koostööd ja koordineerides asjaomaseid asutusi.

Nõuetekohaselt tuleks arvesse võtta ja käsitleda konkreetseid takistusi, millega lapsrändajad korralikule eluasemele, kvaliteetsele haridusele ja muudele sotsiaalteenustele juurdepääsul sageli silmitsi seisavad (nt keelebarjäär).

Liikmesriike kutsutakse üles tagama, et kõigile lastele antaks lapsesõbralikul, ea- ja kontekstikohasel viisil asjakohast teavet olukorra, nende õiguste ning nende kaitseks võimaldatavate menetluste ja teenuste kohta. Liikmesriike kutsutakse üles tagama ka seda, et lastega – alates nende saabumisest ELi piirile – töötavatele isikutele antaks asjakohast koolitust, ja kui see on asjakohane, kaasataks lastekaitsetöötajad.

Kõigis lastega seotud otsustes ja meetmetes tuleb esikohale seada lapse parimate huvide põhimõtte.

Saatjata ja vanematest eraldatud laste või orbude olukorda käsitletakse üksikasjalikumalt 5. jaos.

Alaealiste juurdepääs haridusele (ajutise kaitse direktiivi artikli 14 lõige 1)

Direktiivi 2001/55/EÜ artikli 14 lõike 1 kohaselt võimaldavad liikmesriigid ajutist kaitset saavatele alla 18aastastele isikutele juurdepääsu oma haridussüsteemile samadel tingimustel kui nende enda ja ELi kodanikele. Liikmesriigid võivad ette näha, et nimetatud juurdepääs piirdub üksnes riikliku haridussüsteemiga. Komisjon leiab, et sama kehtib alaealistele, kelle suhtes kohaldatakse siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset, nagu on osutatud nõukogu otsuse artikli 2 lõikes 2. Vajaduse korral võetakse arvesse dokumente, mis näitavad Ukrainas omandatud haridustaset (nt keskkooli lõpetamine, A1-tase inglise keeles jne).

Komisjon soovib pakkuda lastele toetusmeetmeid, nagu ettevalmistavad tunnid, et hõlbustada nende juurdepääsu haridussüsteemile ja selles osalemist. Sellised toetusmeetmed hõlmavad vastuvõtva riigi keele õppe toetamist (tavahariduses või ettevalmistuskursustel, mis viivad kiire üleminekuni tavaharidusele), õpilaste pädevustasemete hindamist, õpilastele ja vanematele vastuvõtva riigi kohta suuniste andmist, psühholoogilist tuge ning õpetajate ja teiste pagulasi vastu võtvatele haridusspetsialistide toetamist.

Alaealistele tagatakse juurdepääs haridusele nii kiiresti kui võimalik, kui on selge, et nad vastavad ajutise kaitse või siseriikliku õiguse kohase piisava kaitse tingimustele, isegi kui elamisloa välja andmise menetlus on veel pooleli. Seda saab tõendada alaealiste isikut tõendavate dokumentide või muude ametlike dokumentidega, mida saab isiku tõendamiseks esitada.

⁷ COM(2017) 211 final, 12.4.2017.

⁸ Kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooni, Euroopa Liidu lapse õiguste strateegia ja asjaomase ELi õigustikuga.

Samamoodi soovib komisjon, et saatjata alaealistele tuleks võimaldada haridusele juurdepääs võimalikult kiiresti, isegi kui menetlused eestkostja/esindaja määramiseks ja selle kindlakstegemiseks, millist liiki hooldust lapsel on õigus saada, ei ole veel lõppenud.

Liikmesriigid peaksid samuti toetama juurdepääsu alusharidusele ja lapsehoiule ning kutseõppele samadel tingimustel kui nende enda ja teistele liidu kodanikele. Eelkõige tuleks liikmesriikides, kus on seadusjärgne õigus alusharidusele ja lapsehoiule või kus alushariduses ja lapsehoiuis osalemine on kohustuslik, tagada juurdepääs nõukogu otsusega hõlmatud alusharidusele ja lapsehoiule samadel tingimustel kui vastuvõtva liikmesriigi enda kodanikele.

2. ÕIGUS VABALT LIIKUDA

Õigus liikuda enne elamisloa väljaandmist

Selleks et tagada valmisolek liikmesriikides, kus isikud, kellel on õigus ajutisele kaitsele või siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele, kavatsevad oma õigusi kasutada, soovib komisjon, et esmase saabumise liikmesriigi ametiasutused paluksid asjaomastel isikutel, kes soovivad liikuda teise liikmesriiki, märkida, millisesse liikmesriiki nad lähevad. Nende küsimuste eesmärk peaks olema saada teavet nende isikute arvu kohta, kes kavatsevad kolida konkreetsetesse liikmesriikidesse. Esmase saabumise liikmesriigid peaksid edastama kogutud teabe anonüümistatult (liikmesriikidesse X, Y, Z eeldatavalt liikuvate isikute arv) valmisoleku- ja kriisikava võrgustiku kaudu.

Biomeetrilist passi omavatel Ukraina kodanikel või muudel kolmandate riikide kodanikel, kes on liitu sisenemisel vabastatud lühiajalise viisa omamise nõudest, on õigus Schengeni alal vabalt liikuda pärast alale lubamist 180päevase ajavahemiku jooksul kokku 90 päeva. Seetõttu saavad nad reisida liikmesriiki, kus nad soovivad kasutada ajutise kaitsega seotud õigusi, ning ühineda oma perekonna ja sõpradega üle kogu liidu, kus eksisteerivad suured Ukraina diaspora võrgustikud.

Isikute puhul, kes ei ole viisanõudest vabastatud (nt kuna neil ei ole biomeetrilist passi) ja kellel ei ole liikmesriigi välja antud lühiajalist või pikaajalist viisat või elamisloa ning kellel on õigus ajutisele kaitsele või siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele, tuleb komisjon meelde, et vastavalt direktiivi 2001/55/EÜ artikli 8 lõikele 3 peavad liikmesriigid tagama isikutele, kellel on õigus ajutisele kaitsele või siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele, kõik võimalused oma territooriumile lubamiseks vajalike viisade, sealhulgas transiidiviisade saamiseks. Olukorra kiireloomulisuse tõttu tuleb vorminõudeid vähendada miinimumini. Kui isik kavatseb kasutada oma õigusi muus liikmesriigis kui esmase saabumise liikmesriik, soovib komisjon, et esmase saabumise liikmesriik annaks piiripunktis (või ülekoormuse vältimiseks sisemaal) viisa 15 päevaks (vastavalt viisaeeskirja⁹ artikli 35 lõikele 3). Nii saaks asjaomane isik Schengeni alal liikuda¹⁰. Viisasad, mis on välja antud piiripunktis või selle lähedal viisaeeskirja artikli 35 alusel, ja mis kehtivad 15 päeva, võib vajaduse korral hiljem pikendada (vt viisaeeskirja artikkel 33). Sellise viisa taotlemise ja väljaandmisega seotud andmed tuleks registreerida viisainfosüsteemis (VIS) kooskõlas kohaldatavate eeskirjadega¹¹. Komisjon soovib anda viisasad tasuta või minimaalse hinnaga.

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta määrus (EÜ) nr 810/2009, millega kehtestatakse ühenduse viisaeeskiri (viisaeeskiri) (ELT L 243, 15.9.2009, lk 1–58).

¹⁰ See kehtib üksnes sellise kodakondsuse suhtes, mille puhul ei ole enne viisa andmist vaja eelnevalt konsulteerida teiste liikmesriikide keskastutustega (viisaeeskirja artikkel 22).

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. juuli 2008. aasta määrus (EÜ) nr 767/2008, mis käsitleb viisainfosüsteemi (VIS) ja liikmesriikidevahelist teabevahetust lühiajaliste viisade kohta (VIS määrus) (ELT L 218, 13.8.2008, lk 60–81).

Kui isik, kellel on õigus ajutisele kaitsele või siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele, saabub sellise ELi liikmesriigi piirile, kus ei kohaldata täielikult Schengeni *acquis*'d ega anta seetõttu Schengeni viisasid, ning soovib oma õiguste kasutamiseks kolida teise liikmesriiki, võiks kaaluda muid võimalusi. Schengeni *acquis*'d täielikult kohaldavad liikmesriigid võivad anda Schengeni viisasid oma konsulaatides neis liikmesriikides, kus Schengeni *acquis*'d täielikult ei kohaldata. Samuti võivad nad anda Schengeni viisa isikutele, kellel on õigus ajutisele kaitsele või siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele, asjaomasesse liikmesriiki saabumisel.

Kooskõlas välispiiri haldamise tegevussuunistega¹² soovib komisjon, et liikmesriigid ei kehtestaks rahatrahve vedajatele, kes veavad liikmesriigist saabuvald isikuid, kellel on õigus saada ajutist kaitset või piisavat riiklikku kaitset ja kellel ei ole sihtliikmesriiki sisenemiseks nõutavaid dokumente. Liikmesriigid peaksid tagama, et lennuettevõtjaid teavitatakse sellest.

Üldisemalt, kui asjaomasel isikul ei ole kehtivat reisidokumenti, soovib komisjon laiendada direktiivi 2001/55/EÜ I lisas esitatud üleandmisvormi näidise kasutamist sellega, et esmase saabumise liikmesriik võib märkida liikmesriigi, kuhu asjaomane isik kavatseb reisida, et kasutada ajutise kaitsega seotud õigusi.

Liikmesriigid saavad solidaarsusplatvormi kasutada lähtekohana, kui on vaja koordineerida abi seoses selliste isikute üleviimisega, kellel puuduvad vahendid reisimiseks liikmesriiki, kus nad soovivad kasutada ajutist või piisavat riiklikku kaitset. Isikuandmeid tuleks siiski vahetada ainult turvatud kanali DubliNet kaudu.

Õigus vabalt liikuda pärast elamisloa väljaandmist

Kui liikmesriik on direktiivi 2001/55/EÜ artikli 8 kohaselt elamisloa välja andnud, on ajutise kaitse saajal õigus reisida 180päevase ajavahemiku jooksul 90 päevaks muusse liikmesriiki kui see, kes andis välja elamisloa. Kui selline isik liigub hiljem teise liikmesriiki, kus ta saab ajutise kaitse all veel ühe elamisloa, peavad esimene välja antud elamisluba ja sellest tulenevad õigused kaotama kehtivuse ja see elamisluba tuleb tühistada vastavalt direktiivi 2001/55/EÜ artikli 15 lõike 6 ja artikli 26 lõike 4 mõttele.

Tuleb märkida, et nõukogu otsusega hõlmatud Ukrainast sõja eest põgenevate ümberasustatud isikute massilise saabumise peamiseks sisenemiskohtadeks olevate liikmesriikide toetamiseks ning jõupingutuste tasakaalustamiseks kõigi liikmesriikide vahel, leppisid liikmesriigid kokku, et nad ei kohalda direktiivi 2001/55/EÜ artiklit 11 isikute suhtes, kes saavad nõukogu otsuse kohaselt asjaomasel liikmesriigis ajutist kaitset ja kes liiguvad ilma loata teise liikmesriiki, välja arvatud juhul, kui liikmesriigid lepivad kahepoolselt kokku teisiti¹³.

3. REGISTREERIMINE (AJUTISE KAITSE DIREKTIIVI ARTIKKEL 10)

Direktiivi 2001/55/EÜ artikli 10 kohaselt on liikmesriigid kohustatud registreerima nende territooriumil ajutist kaitset saavate isikute isikuandmed (nimi, kodakondsus, sünniaeg ja -koht, perekonnaseis ja perekondlikud suhted). Seda tehes peaksid liikmesriigid, kui seda enne ei tehtud, oma kontrollide ja uurimiste käigus kasutama asjakohaseid rahvusvahelisi, ELi ja riiklikke andmebaase, eelkõige Schengeni infosüsteemi (SIS) sisestatud hoiatusteateid isikute ja dokumentide kohta.

Kehtiva õigusliku aluse kohaselt ei saa Eurodaci ega muid ELi suuremahulisi IT-süsteeme ja andmebaase kasutada ajutise kaitse saajate registreerimiseks. Seepärast soovib komisjon

¹² Komisjoni teatis „Välispiiride haldamise tegevussuunised, mille kohaselt hõlbustatakse piiriületamist ELi ja Ukraina piiril“ (C(2022) 1404 final, lk 6).

¹³ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6826-2022-ADD-1/et/pdf>.

liikmesriikidel registreerida need isikud oma välismaalaste riiklikes registrites või muudes riiklikes registrites, järgides täielikult isikuandmete kaitse üldmäärust. Liikmesriigid ei tohiks registreerida muid isikuandmeid kui need, mis on hõlmatud direktiivi 2001/55/EÜ II lisaga.

Üksnes riiklike andmebaasidega töötamisel valmistab probleeme seetõttu piiratud suutlikkus vahetada teavet näiteks selleks, et teha kindlaks ja tuvastada, kas sama isik kasutab ajutise kaitsega seotud õigusi rohkem kui ühes liikmesriigis. Komisjon on Euroopa Liidu Varjupaigaameti toetusel valmis tegema liikmesriikidega koostööd selle probleemi lahendamiseks, näiteks luues platvormi teabevahetuseks.

Kui direktiivi 2001/55/EÜ II lisa kohaselt registreeritud konkreetseid isikuid käsitlevat teavet on vaja vahetada direktiivi kohaldamisel teiste liikmesriikidega (näiteks perekonna taasühinemise korral või kui konkreetse juhtumi kohta on vaja teha lisapäringuid), võib neid andmeid vahetada turvatud kanali DubliNet kaudu.

4. ELAMISLUBA (AJUTISE KAITSE DIREKTIIVI ARTIKKEL 8)

Kooskõlas direktiivi 2001/55/EÜ artikli 8 lõikega 1 peavad liikmesriigid andma ajutist kaitset saavatele isikutele kogu kaitsetähtajaks elamisloa ja andma selleks välja dokumente või muid samaväärseid tõendeid. Vastavalt direktiivi 2001/55/EÜ artikli 4 lõikele 1 kestab nõukogu otsusega kehtestatud ajutine kaitse üks aasta alates otsuse jõustumisest, st 4. märtsist 2022 kuni 4. märtsini 2023.

Elamisluba toimiks seejärel dokumendina, mis tõendab selle kandja staatust teistes asutustes, nagu tööhõiveametid ja -teenistused, koolid, haiglad. Komisjon soovib rõhutada, et üheaastane periood on kindla tähtajaga, st kestab kuni 4. märtsini 2023, olenemata sellest, millal elamisluba välja anti. Seega on kõigi nõukogu otsuse alusel välja antud elamislubade lõppkuupäev 4. märts 2023 kooskõlas direktiivi 2001/55/EÜ artikli 4 lõikega 1.

Kui nõukogu ei võta selle ajavahemiku jooksul komisjoni ettepaneku põhjal vastu otsust ajutise kaitse lõpetamise kohta, pikendatakse seda automaatselt kuue kuu võrra, st kuni 4. septembrini 2023, ja seejärel veel kuue kuu võrra, st kuni 4. märtsini 2024. Elamislubade välja andmise / pikendamise kohustus säilib nimetatud perioodidel. Lubade pikendamisega kaasneva halduskoormuse vähendamiseks võivad liikmesriigid anda elamisloa kohe kaheks aastaks, teades, et ajutine kaitse võib igal ajal lõppeda vastavalt direktiivi artikli 6 lõike 1 punktile b. Kui liikmesriigid seda võimalust ei kasuta, peavad nad elamislube kaks korda kuue kuu kaupa pikendama.

Teisest küljest, kui nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastavalt direktiivi 2001/55/EÜ artikli 6 lõike 1 punktile b vastu otsuse lõpetada ajutine kaitse enne nimetatud kuupäevi, muutuksid väljaantud elamisloa, mis on üksnes deklaratiivsed (kuna õiguste aluseks on otsus ise), kehtetuks ja need tuleks tühistada. Liikmesriigid peaksid oma riiklike menetluste ja kanalite kaudu teatama, et kõik ajutise kaitse raames antud elamisloa on konkreetsest kuupäevast kehtetuks muutunud.

Ajutise kaitse või siseriikliku õiguse kohase piisava kaitsega seotud õiguste andmisel soovitab komisjon liikmesriikidel vajaduse korral hõlbustada pangakonto avamist ja juurdepääsu asjakohastele teenustele isikut tõendava dokumendi või liikmesriikides aktsepteeritavate samaväärse identimislahenduse alusel ning 24. veebruaril 2022 või pärast seda ELi sisenemise tõendi alusel, isegi kui elamisloa välja andmise menetlus on veel pooleli.

Komisjon soovitab tungivalt, et liikmesriigid kasutaksid enne ajutise kaitse või siseriikliku õiguse kohase piisava kaitse saajatele elamisloa välja andmist oma kontrollide ja uurimiste

käigus asjakohaseid rahvusvahelisi, ELi ja riiklikke andmebaase, eelkõige hoiatusteateid isikute ja dokumentide kohta Schengeni infosüsteemis (SIS).

Liikmesriigid peaksid sisestama SISi võimalikult varakult andmed inimsugeldajate, inimkaubitsejate ja muude raskete kuritegude toimepanijate või nende kaasosaliste kohta. Kontrollide tulemused sõltuvad hoiatusteateid sisestavate liikmesriikide sisestatud andmete kvaliteedist. Seepärast tuleb komisjon hoiatusteate sisestanud liikmesriikidele meelde, et nad lisaksid kõik kättesaadavad asjakohased andmed. Süsteem võimaldab hoiatusteate sisestanud liikmesriikidel linkida operatiivselt ühendatud hoiatusteateid. Seega kutsutakse hoiatusteate sisestanud liikmesriike üles kasutama võimalikult täielikult kõiki SISi funktsioone. Uuendatud SIS käivitub lähikuudel (2022) ning me ootame, et liikmesriigid võtaksid uued funktsioonid kiiresti kasutusele ja kasutaksid neid parimal võimalikul viisil.

5. SAATJATA ALAEALISED (AJUTISE KAITSE DIREKTIIVI ARTIKKEL 16)

Alates Venemaa sissetungi algusest Ukrainasse on Euroopa olnud tunnistajaks enneolematule solidaarsusele Ukrainast põgenevate isikute, eelkõige laste suhtes. Euroopa perekonnad, üksikisikud või ühendused on reisinud ELi ja Ukraina piirile, et võtta vastu Ukraina lapsed, kelle vanemad jäid Ukrainasse.

Komisjon soovib rõhutada, et saatjata alaealistele ja vanematest eraldatud lastele eriomaste õiguslike tagatiste kohaldamisel on eesmärk saavutada õige tasakaal solidaarsuse tõhusaks toimumiseks vajaliku paindlikkuse taseme ja vajaduse vahel tagada saatjata laste põhitagatiste ja kaitsemeetmete järgimine ning seega nende kaitse täielik tagamine.

Selline solidaarsus ei vähenda liikmesriikide ametiasutuste kohustust täita nimetatud direktiivi ja nõukogu otsuse rakendamisel direktiivis 2001/55/EÜ sätestatud erinõudeid ning järgida harta artiklit 24. Direktiivi 2001/55/EÜ artikli 16 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid määrama võimalikult kiiresti nende territooriumil ajutist kaitset saavatele saatjata alaealistele eestkostjad / õiguslikud esindajad, määrates vajaduse korral kuni alalise eestkostja määramiseni ajutise eestkostja või tagades alaealistele esinduse alaealiste hoolekande ja heaolu eest vastutava organisatsiooni või mõne muu asjakohase esinduse kaudu.

Esinduse võib tagada eestkostja, alaealiste hoolekande ja heaolu eest vastutava organisatsiooni või muu asjakohase esinduse kaudu. Komisjon leiab, et „asjakohane esindus“ eeldab, et see oleks kindlasti kohandatud alaealiste erivajadustele ning eelkõige sellele, et lapse parimaid huvisid hinnata ja lapse parimates huvides tegutseda. Esinduse saavad tagada ainult isikud, kelle puhul ei ole andmeid nende toime pandud varasemate lastega seotud kuritegude kohta (kontrollimine).

Esindus tuleb võimalikult kiiresti tagada **esmase saabumise liikmesriigis**, tagades menetluste kõigis etappides, kus lapse suhtes otsuse tegemisel tuleb arvesse võtta lapse parimaid huve, lastekaitseteenistuse esindaja või vajaduse korral lastekaitseteenistuse nimel tegutsema määratud isikute või organisatsioonide kohalolek. Esindajat ei ole vaja määrata konkreetselt iga saatjata alaealise jaoks, piisab sellest, kui antakse üldine volitus vajaduse korral abistamiseks, et tagada saatjata laste parimate huvide arvessevõtmine.

Kui tegu on

- (1) saatjata alaealistega, kes jätkavad teekonda teise liikmesriiki, et taasühineda pereliikmega direktiivi 2001/55/EÜ artikli 15 tähenduses, või
- (2) saatjata alaealistega, kelle eest vastutavad teadaolevad isikud, kes ei ole nendega suguluses (kes olid nendega kaasas juba teekonna eelmise osa

jooksul), või avaliku või erasektori organisatsioonid muudest liikmesriikidest eesmärgiga pakkuda seal hooldust,

peaks esmase saabumise liikmesriik tagama vähemalt, et:

- (1) esmase saabumise liikmesriigi pädevad asutused registreerivad kooskõlas siseriikliku õigusega laste ja nende täiskasvanute isikuandmed, kellega lapsed oma teekonda jätkavad, ning deklareeritud sihtliikmesriigi enne, kui laps(ed) ja saatvad täiskasvanud teekonda jätkavad;
- (2) eespool nimetatud registreerimise ajal on kehtestatud ja jõustatud kiired kontrollid, et ennetada ja avastada võimalikke kuritarvitamise või inimkaubanduse juhtumeid või ohtu; inimkaubanduse kahtluse korral peaksid liikmesriigid sisestama Schengeni infosüsteemi ennetava hoiatusteate;
- (3) eelmises punktis kirjeldatud lastekaitseteenistuste esindaja viibib eespoolnimetatud registreerimise juures kohal.

Liikmesriigid peaksid võimalikult kiiresti algatama menetlused selliste pereliikmete tuvastamiseks direktiivi 2001/55/EÜ artikli 15 tähenduses, kes võivad elada teistes ELi liikmesriikides, ning juhul, kui need on kindlaks tehtud, algatama võimalikult kiiresti menetlused pereliikmete taasühendamiseks.

Saatjata alaealised, kellel on teises liikmesriigis pereliikmed, kes on samuti ajutise kaitse saajad, tuleks taasühendada nende pereliikmetega vastavalt direktiivi 2011/95/EÜ artiklites 15 ja 26 sätestatud normidele, võttes arvesse laste seisukohti vastavalt nende vanusele ja küpsusele ning tingimusel, et see on nende parimates huvides. Saatjata alaealisi, kelle pereliikmed elavad teises liikmesriigis teistsuguse õiguskorra alusel, võib nendega taasühendada ka kooskõlas muude liidu õigusaktidega (nt direktiiv 2003/86/EÜ, direktiiv 2004/38/EÜ, määrus (EÜ) 604/2013), kui see on asjakohane, või siseriikliku õiguse alusel. Perekonna taasühinemise menetlusi tuleks kohaldada, ilma et see piiraks asjaomaste laste pereliikmete võimalust tulla neile järele esmase saabumise liikmesriiki või muid solidaarsusplatvormi raames kokku lepitud meetmeid.

Komisjon soovib **sihtliikmesriikidel** võtta kasutusele kiire menetlus nende territooriumil elama asuvate saatjata alaealiste kohalolu registreerimiseks ning algatada võimalikult kiiresti neile eestkostja / õigusliku esindaja määramise ning laste hoole alla andmise menetlus, nagu on ette nähtud siseriikliku õigusega, ning teha sel puhul siseriikliku õigusega ette nähtud kontrollid, sh hinnates lapse parimaid huve ja tehes osalevate täiskasvanute taustakontrolli, et teha kindlaks, kas nad on pannud varem toime lastega seotud rikkumisi.

Laste hoole alla andmise menetlus võib olla eraldiseisev sama lapse eestkostja / õigusliku esindaja määramise menetlusest, nagu on ette nähtud siseriikliku õigusega. Kui see on vajalik, siis võib eestkoste / õigusliku esinduse tagada ka organisatsioon, kes vastutab alaealiste hoolekande ja heaolu eest, või muu asjakohane esindus, nagu on sätestatud direktiivi artiklis 16. Kasuperekonnad ja kogukonnad/organisatsioonid, kellele on antud siseriikliku õiguse alusel ülesanne hoolitseda ajutist kaitset saavate saatjata alaealiste eest, peaksid saama hoolitsetavate laste eest ka pere- ja ülalpidamistoetust, nagu on ette nähtud vastuvõtva liikmesriigi õigusega.

Direktiivi 2001/55/EÜ artikli 16 lõike 2 kohaselt peavad liikmesriigid korraldama ajutise kaitse tähtaja jooksul saatjata alaealiste paigutamise täisealiste sugulaste juurde, kasuperekonda, spetsiaalselt alaealiste jaoks kohandatud vastuvõtukeskustesse või muusse alaealistele sobilikku elupaika. See kehtib nii esmase saabumise liikmesriigi kui ka selle liikmesriigi puhul, kuhu saatjata alaealised üle viiakse, kui seda tehakse.

Liikmesriigid peavad võtma paigutamiseks vajalikke meetmeid. Selleks tuleb võtta arvesse laste arvamust lähtuvalt nende vanusest ja küpsusest, aga samuti tagada, et valitud paigutamisviis on lapse jaoks sobilik ja tema parimates huvides. Liikmesriigid peavad vajaduse korral ka veenduma, et asjasse puutuv(ad) täiskasvanud isik(ud) on saatjata alaealis(t)e paigutamisega nõus.

Kui saatjata alaealised ei jätka ühel eespool kirjeldatud juhul oma teekonda teise liikmesriiki, siis peaks esmase saabumise liikmesriik tagama lisaks eestkostja / õigusliku esindaja määramisele, et need lapsed saavad võimalikult kiiresti sobiva majutuse¹⁴ (kui need on saadaval, siis tuleks esmatahtsaks pidada asutusepõhise hoolduse alternatiive, näiteks kasuperekondi või kogukondlikku hoolitsemist või osaliselt iseseisvat elukorraldust üle 16 aasta vanustele teismelistele jms), juurdepääsu haridusele ja/või kutseõppele, tervishoiule (sh ennetavad teenused ja vaimne tervishoid) ja psühhosotsiaalsele abile.

Nagu on märgitud direktiivi 2001/55/EÜ artiklis 26, võidakse saatjata alaealised, kes ei jätka oma teekonda pärast ühes eespool nimetatud olukorras hoole alla võtmist, siiski viia, pärast seda, kui esmase saabumise liikmesriigis on hinnatud lapse parimaid huve, üle liikmesriiki, mida peetakse lapse vastuvõtmiseks kõige sobilikumaks.

Liikmesriike kutsutakse üles tegema koostööd, et soodustada piiriülest teabe- ja andmevahetust saatjata laste kohta, kes liiguvad eri ELi jurisdiktsioonides.

Nagu on märgitud eespool, kutsume liikmesriike üles sooritama vajalikud kontrollid ja kasutama parimal võimalikul viisil Schengeni infosüsteemi (SIS). Niipea kui uuendatud SIS kasutusele võetakse, võimaldab see sisestada SISi lisaks nn tagantjärgi teadetele kadunud laste kohta ka nn ennetavaid teateid järgmise kohta:

- lapsed, keda ähvardab röövimine,
- lapsed, keda ähvardab ebaseaduslik teise riiki viimine või kelle reisimist tuleb nende kaitseks takistada,
- haavatavad täiskasvanud, keda ähvardab ebaseaduslik teise riiki viimine või kelle reisimist tuleb nende kaitseks takistada,
- teabe kogumine isikute või objektide kohta päringute alusel (päringutel põhinevad kontrollid) ning
- tuvastamata tagaotsitavad isikud nende isiku tuvastamiseks raske kuriteo toimepanemise kohast kogutud sõrmejälgede abil.

6. INIMKAUBANDUS

Direktiivi 2011/36/EL („ELi inimkaubandusevastane direktiiv“)¹⁵ ja õigusakte, millega see võetakse üle liikmesriikide õigussüsteemidesse, kohaldatakse Ukrainast põgenevate inimeste olukorra suhtes, kui täidetud on neis õigusaktides sätestatud tingimused. Riiklikud õigusaktid, millega ELi inimkaubandusevastane direktiiv siseriiklikku õigusesse üle võetakse, sisaldavad meetmeid, mille eesmärk on vähendada inimkaubandusega seotud ärakasutamise kõigi vormide tekkimise riski ja nõudlust nende järele.

¹⁴ Vt Euroopa Liidu Varjupaigaameti dokument „Guidance on reception conditions for unaccompanied minors“ („Saatjata alaealiste vastuvõtutingimuste suunised“) <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/Guidance-on%20reception-%20conditions-%20for-unaccompanied-children.pdf>

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK.

Enamik Ukrainast põgenevatest inimestest on naised ja lapsed. Inimkaubitsejad, eelkõige organiseeritud kuritegelikud rühmitused, võivad kasutada nende haavatavust kõigi inimkaubandusega seotud ärakasutamise vormide suhtes ning eelkõige seksuaalse või tööalase ärakasutamise eesmärgil. Liikmesriike kutsutakse tungivalt üles võtma kasutusele piisavad kaitsemeetmed, eelkõige seoses Ukrainast põgenevate inimestega. Need võivad hõlmata inimkaubanduse riskidest teavitamist keeles, millest Ukrainast põgenevad inimesed aru saavad, ning saatjata laste puhul lapsesõbralikul ja nende eale sobilikul viisil piiripunktides ja majutusasutustes ning selle teabe esitamist pädevatele asutustele ja kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kes nendega tõenäoliselt kokku puutuvad. See teave peaks samuti olema kättesaadav internetis ja sisaldama abitelefoni numbrit, millel helistades saab ööpäev läbi mitmes keeles abi.

Tingimata tuleb teadlikkust suurendada selliste peamiste spetsialistide puhul, kes puutuvad tõenäoliselt kokku inimkaubanduse potentsiaalsete ohvrite ja neid vastuvõtivate kogukondadega. Eritähelepanu tuleks pöörata saatjata alaealistele, kuna nende olukord muudab nad eriti haavatavaks. Eelkõige tuleks inimkaubandusega seotud riskidest ja neil juhtudel järgitavatest menetlustest teavitada lasteasutusi (nt orbudekodud, koolid, perepõhine asendushooldus).

Asjaomastel õiguskaitse- ja piirivalveasutustel aitaksid vajalikud koolitused ja suunised pöörata tähelepanu Ukrainast põgenevate inimeste eriti haavatavatele kategooriatele, et tõkestada inimkaubandust ja teha varajases etapis kindlaks võimalikud ohvrid. Kindlaksmääramist peaks toetama abitelefoni liinid, millele saab ööpäev läbi mitmes keeles helistada, et teatada juhtumitest pädevatele asutustele ning viia ohvrid kokku sobilike abi-, tugi- ja kaitseteenistustega.

Liikmesriigid peaksid tagama, et nende siseriiklikud suunamismehhanismid on täielikus töökorras, et parandada inimkaubanduse ohvrite varajast tuvastamist, abistamist ja toetamist. Varjupaiga-, piirivalve-, õiguskaitse- ja õigusaustuste vaheline koostöö tuleks tagada nii liikmesriigi piires kui ka teiste liikmesriikidega. Asjakohast teavet piiriüleste juhtumite kohta tuleks jagada ELi politsei- ja õigusalase koostöö kanalite, sh Europoli ja Eurojusti kaudu.

Ohvrite varajaseks kindlakstegemiseks, nende aitamiseks ja toetamiseks kutsutakse riiklike ametiasutusi tungivalt üles tegema koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Kui avastatakse konkreetsed inimkaubandusjuhtumid, siis tuleks ohvreid aidata, toetada ja kaitsta ELi inimkaubandusevastases direktiivis märgitud viisil niipea, kui ametiasutustel on mõistlikult põhjust eeldada, et isik võib olla olnud ärakasutamise ohver, ning olenemata tema valmidusest teha koostööd kriminaaluurimiste, süüdistuste esitamiste või kohtuistungite käigus. See peaks hõlmama vähemalt elatustaset, mis võimaldab katta ohvrite elamiskulud, näiteks sobiliku ja ohutu majutuse, materiaalse abi, vajaliku ravi, sh psühholoogilise abi, nõustamise ja teavitamise ning vajaduse korral suulise ja kirjaliku tõlke teenuste tagamise teel.

Lapsohvrite puhul tuleb peamise kaalutlusena võtta arvesse nende parimaid huve ning neile tuleks viivitamata tagada abi, toetus ja kaitse. Liikmesriigid peavad samuti tagama saatjata alaealistele kestlikud lahendused, mis põhinevad nende parimatel huvidel.

7. JUURDEPÄÄS VARJUPAIGAMENETLUSELE

Direktiivi 2001/55/EÜ artikli 17 kohaselt on ajutist kaitset saavatel inimestel õigus koostada ja esitada igal ajal rahvusvahelise kaitse taotlus. Sellega seoses kohaldatakse varjupaigaküsimuste *acquis*'d, sh registreeritakse taotlejad Eurodac-süsteemis. Sama kehtib

nõukogu otsuse artikli 2 lõikes 2 osutatud viisil siseriikliku õiguse kohase piisava kaitse saajate puhul.

Ilma et see piiraks õigust esitada rahvusvahelise kaitse taotlus, tuleks ajutise kaitse saajatele tagada õigused, mis neile selle seisundiga antaks.

Liikmesriigid võivad samuti sätestada, et kui isik on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse ja seda vaadatakse läbi, siis ei saa talle samal ajal anda ajutist kaitset (direktiivi 2001/55/EÜ artikkel 19).

Seetõttu on väga oluline, et isik oleks täielikult kursis sellega, milliseid tavasid liikmesriik kohaldab, ning saaks seega otsustada, kas ta taotleb rahvusvahelist kaitset lisaks elamisloale, mis annab tunnistust tema ajutise kaitse staatusest.

Kui ajutist kaitset või siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset saav või selle saamise õigusega isik otsustab esitada rahvusvahelise kaitse taotluse ning pärast taotluse läbivaatamist ei tuvastata tema pagulasseisundit või talle ei anta täiendavat kaitset, siis see isik hakkab saama või saab kaitsetähtaja lõpuni jätkuvalt ajutist kaitset või siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset, nagu on sätestatud direktiivi 2001/55/EÜ artikli 19 lõikes 2.

Kui rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamist ei ole ajutise kaitse või siseriikliku õiguse kohase piisava kaitse tähtaja jooksul lõpule viidud, siis tuleb seda teha pärast ajutise kaitse lõppu kooskõlas direktiivi 2001/55/EÜ artikli 17 lõikega 2.

Dublini III määruse kohaldamine

Kui ajutist kaitset või siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset saav või selle saamise õigusega isik esitab rahvusvahelise kaitse taotluse, siis kohaldatakse selle taotluse läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi kindlaksmääramise suhtes määrust (EL) nr 604/2013¹⁶ („Dublini III määrus“). Kõnealuse määruse kohaselt määratakse vastutav liikmesriik eri stsenaariumide, sealhulgas ajutise kaitse¹⁷ raames elamislubade andmise puhul kohaldatavate objektiivsete kriteeriumide¹⁸ alusel.

Komisjon kutsub liikmesriike tungivalt üles võtma Dublini määruse kohaldamisel arvesse nõukogu rakendusotsuse 2022/382 vastuvõtmisel nõukogu väljendatud alusmõtteid, et leevendada survet massilise sisserände olukorras olevatele liikmesriikidele. Arvestades, et isik, kellel on õigus ajutisele kaitsele või siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele, saab kasutada oma õigusi mis tahes liikmesriigis, siis kutsutakse liikmesriiki, kus ta rahvusvahelise kaitse taotluse esitas, tungivalt üles võtma olukorras, kui Dublini III määruses sätestatud vastutuskriteeriumide kohaselt¹⁹ peaks vastutama massilise sisserände olukorras olev liikmesriik, vastutus taotluse läbivaatamise eest kooskõlas artikli 17 lõikes 1 sätestatud kaalutusõigusel põhineva klausliga, et leevendada survet sellele liikmesriigile.

Komisjoni soovitatud lähenemisviis peaks vähendama ka mitmes liikmesriigis mitme taotluse esitamise ohtu, vähendades seeläbi varjupaigasüsteemide koormust.

Seoses perekonna taasühinemisega kutsub komisjon liikmesriike üles tegema kiiresti koostööd, et tagada pereliikmete kiire taasühinemine.

---

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 604/2013, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest.

¹⁷ Määruse (EL) nr 604/2013 artikli 2 punkt 1 ja artikkel 12.

¹⁸ Objektiivsed kriteeriumid on tähtsuse järjekorras järgmised: pereliikmete viibimine liikmesriigis, viisa või elamisloa andmine, ebaseaduslik sisenemine ELi või viisavaba sisenemine liikmesriiki. Kui ükski neist kriteeriumidest ei ole kohaldatav, vastutab esimene liikmesriik, kus taotlus esitati.

¹⁹ Määruse artiklites 12–15 või artikli 3 lõike 2 esimeses lõigus sätestatud kriteeriumid.

8. REPATRIEERIMISABI

Kooskõlas välispiiri haldamise tegevussuunistega²⁰ tuleks liitu lubada kõik Ukrainast sõja eest põgenevad isikud, sealhulgas need, kellel ei pruugi olla õigust ajutisele kaitsele, või kui see on asjakohane, siseriikliku õiguse kohasele piisavale kaitsele.

Isikud, kes ei saa ajutist kaitset, või kui see on kohaldatav, siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset ja kellel ei ole õigust liidu või siseriikliku õiguse kohaselt liikmesriigi territooriumile jääda, oleks vaja repatrieerida nende päritoluriiki.

Komisjon soovib liikmesriikidel anda kooskõlas tagasisaatmisdirektiivi²¹ artikli 6 lõikega 4 riiklike lube, mis annavad humanitaarpõhjustel õiguse piiratud aja jooksul riigis viibida. Seeläbi oleks tagatud, et selles olukorras isikud saavad kuni repatrieerimiseni lihtsamini esmast abi, sh eluaseme, sotsiaalabi ja ravi.

Kuigi ELi lõksu jäänud oma kodanike ohutu repatrieerimine kuulub peamiselt kolmandatest riikidest päritoluriikide vastutusalasse, peaksid liikmesriigid kooskõlastama oma tegevust nende riikide asutustega, et lihtsustada ja toetada repatrieerimise korraldamist. Teised liikmesriigid ja/või komisjon ja kõrge esindaja peaksid vajaduse korral andma konkreetset abi, et toetada kontakteerumist nende kolmandate riikide asutustega, kuhu inimesed tuleb repatrieerida.

Liikmesriigid peaksid andma asjaomastele isikutele toetust ja abi, soodustama kontakte päritoluriigi pädevate konsulaarasutustega ning andma vajaduse korral rahalist abi kommertslendude abil repatrieerimiseks. Liikmesriigid saavad ühiselt korraldada repatrieerimislende, sh saades selleks Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametilt (Frontex) operatiivset ja logistilist toetust. Frontex võib anda asjaomasele liikmesriigile taotluse korral operatiivset toetust, näiteks broneerides istekohti kommertslendudel või korraldades tšarterlende, kui repatrieeritavate inimeste arv seda nõuab.

9. TEABE ESITAMINE DOKUMENDIS/TEABELEHEL (AJUTISE KAITSE DIREKTIIVI ARTIKKEL 9)

Direktiivi 2001/55/EÜ artikli 9 kohaselt peavad liikmesriigid andma ajutist kaitset saavatele isikutele neile arvatavalt arusaadavas keeles teabedokumendi/teabelehe, milles on selgelt esitatud nende jaoks asjakohased ajutise kaitsega seotud sätted (ajutisest kaitsest tulenevad kindlaksmääratud eelised, õigused ja kohustused). Komisjon on avaldanud direktiiviga 2001/55/EÜ seotud küsimuste ja vastuste dokumendi, mida saab vaadata lingil https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine_et, ning liikmesriigid saavad seda kasutada kõnealuse kohustuse täitmiseks, pidades silmas keelenõuet. Komisjon töötab välja ka ruutkoodi, mida saab selle teabe lihtsamaks vaatamiseks skannida. Komisjon kutsub liikmesriike üles looma samalaadseid veebisaitide, mis on kohandatud nende riikliku konteksti eripäradega ja mis seotakse seejärel komisjoni veebisaidiga, luues seeläbi kõigi asjasse puutuvate isikute jaoks ühtse kontaktpunkti. Laste puhul peaks teave olema nende vanust ja küpsusastet arvesse võttes neile mõistetav.

Teise riiki üleviimiste puhul tuleks konkreetne teave koostada koostöös komisjoni ja teiste liikmesriikidega ja esitada enne seda, kui isik annab üleviimiseks nõusoleku.

²⁰ Komisjoni teatis „Välispiiride haldamise tegevussuunised, mille kohaselt hõlbustatakse piiriületamist ELi ja Ukraina piiril“ (C(2022) 1404 final).

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiiv 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT L 348, 24.12.2008, lk 98).

10. VALMISOLEKU- JA KRIISIKAVA ALUSEL ESITATAV TEAVE

Selleks et tagada nõukogu otsuse nõuetekohane rakendamine ja kooskõlas direktiivi 2001/55/EÜ artikli 7 lõikega 2, artiklitega 19 ja 25, artikli 26 lõikega 2 ning artikli 27 lõigetega 1 ja 2, palub komisjon liikmesriikidel esitada valmisoleku- ja kriisikava abil järgmine teave:

- ajutise kaitse laiendamine täiendavatele põgenike kategooriatele,
- üleviimise üldised taotlused ja vastuvõtuvõimekus,
- andmed ajutist kaitset saavate isikute arvu kohta,
- Ukraina alalise elamisloaga kolmandate riikide kodanike arv, kes saavad ajutist kaitset või muud kaitset, ning
- teave riiklike õigus- ja haldusnormide kohta, mis käsitlevad ajutise kaitse rakendamist.

Nad võivad samuti esitada teavet olukorra kohta Ukrainas, mis on otseselt seotud inimeste liikumise ja nende olukorraga; ELi eeldatavasti saabuvad täiendavad isikud; olukord piiril ja enne seda, takistused latusaks riigist lahkumiseks ja meetmed piiril transiidi lihtsustamiseks; vastuvõtuolukord ja vajadused; saatjata alaealistega seotud näitajad ja menetlused; muude kui ukrainlastest kolmandate riikide kodanike olukord ja nende abivajadus; kahepoolse toetuse andmine teistele liikmesriikidele ja teave teise liikmesriiki liikuda kavatsevate inimeste arvu kohta. Liikmesriikidelt küsitava teabe ulatust ja olemust kohandatakse lähtuvalt valmisoleku- ja kriisikava võrgustiku kontekstis muutuvast olukorrast.

Kogutud teavet kasutatakse olenevalt vajadusest ka solidaarsusplatvormil ja kriisidele poliitilist reageerimist käsitleva integreeritud korra (IPCR) raames.